

616.9

W-92

Ռ. ԱՐՄԵՆՅԱՆ

Ս Ի Բ Ի Ր Ա Ն Տ

ԳՅՈՒՂՉՐԱՏ

1934

ԾՆԵՅՈՒՄ

Арм.
2-3314a

Ռ. ՍՐՄԵՆՅԱՆ

30 JUL 2010

616.9
Ա-99

Ս Ի Բ Ի Ր Ա Խ Տ

Г.П.Б. в Лнгр
А. 1934 г.
Ак. № 165

21061

2 6 FEB 2013

6719

JUL 0 8

ԻՆՁ Ե ՍԻՖԻՐԱԽՏԸ

Միբերախտը վարակիչ հիվանդությունն է. դրանով հիվանդանում են ընտանի կենդանիները, հիվանդանում են նաև մարդիկ:

Գյուղացիները շատ լավ ծանոթ են այդ հիվանդությունը և նրանք այդ հիվանդությունն անվանում են դալադ, վորը թուրքերեն բառ է, նշանակում է փայծաղ, վորովհետև սիբիրախտից սատկած կենդանիների փայծաղը շափից դուրս մեծացած է լինում: Գյուղացիները կարծում են, վոր կենդանիների փայծաղն ուռչում է սառը ջուր խմելուց, վորը միանգամայն սխալ է: Յերբեմն ել այս հիվանդությունն անվանում են յաման, վորովհետև կենդանու մարմնի զանազան մասերի վրա ուռուցք է առաջանում:

ԻՆՁԻՑ Ե ԱՌԱՋԱՆՈՒՄ ՍԻՖԻՐԱԽՏԻ ՆԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բոլոր վարակիչ հիվանդությունների պատճառը հատուկ մանրէներն են, վորոնք շատ մանր և հասարակ աչքով անտեսանելի եյակներ են:

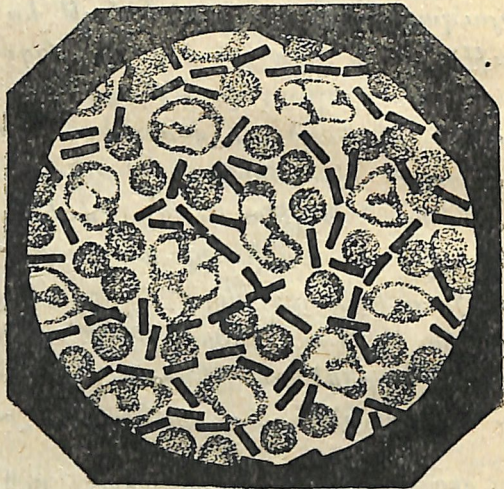
4135-87

Գատ. խմբագր. կենտրոնի
Մրբագրիչ՝ Խ. Այվազյան
Հանձնվել է արտադրության 1934 թ. Մայիսի 23-ին
Ստորագրված է տպագրելու 1934 թ. հունիսի 4-ին
Գլավխտի լիազոր № 256
Հրատ. № 100, պատվեր № 366, տիրաժ 2000
ՅԵՐԵՎԱՆ, ԳՅՈՒՂՂՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ԼԱԼԲԱՆԳՑԱՆ 50

Մանրեներին կարելի չէ տեսնել միայն մանրադիտակ (միկրոսկոպ) կոչված հատուկ խոշորացնող գործիքների միջոցով:

Միբիրախտ հիվանդությունն առաջացնում են նույնպես հատուկ մանրեններ, վորոնք կոչվում են սիբիրախտի մանրեններ:

Միբիրախտի մանրենն մտնելով կենդանու մարմնի մեջ, սկսում է այնտեղ ապրել, սնվել,

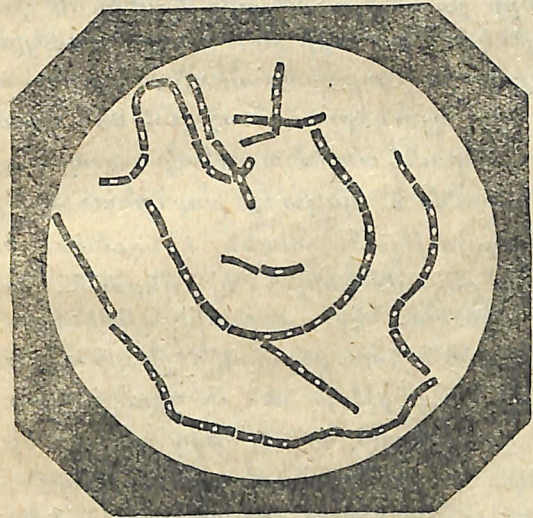

Միբիրախտի մանրեններ

բազմանալ և արյան միջոցով տարածվել մարմնի բոլոր մասերը. նրանք հատուկ նյութեր (տոկսին) են արտադրում, վորոնք թունավորում են

ամբողջ մարմինը: Յեթե սիբիրախտի մանրենն հարկադրված է լինում կենդանու մարմնից դուրս ապրել, նա տալիս է հատուկ սեւմե կամ սպորներ, վորոնք հողի մեջ ապրում են յերկար տարիներ:

Միբիրախտի սեւմերը շատ դիմացկուն են. արևի ճառագայթների ազդեցության տակ նրանք

Միբիրախտի մանրեններն սպորներով

յերկար ժամանակ պահպանում են իրենց գոյությունը: Չորացած վիճակում կարող են ապրել տարիներով 18 տարուց ավել և միայն խտահանիչ նյութերը կարող են նրանց վոչնչացնել:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՎԱՐԱԿՎՈՒՄ ՍԻՔԻՐԱԽՏՈՎ

Կենդանիները սիբիրախտով վարակվում են գլխավորապես բերնի, յերբեմն ել կաշվի և հազվադրուս դեպքերում՝ թոքերի միջոցով:

Սիբիրախտի սպորները հողի մեջ ապրում են յերկար տարիներ, նույնիսկ 18 տարուց ավելի. այդպիսի վարակված տեղերում արածող կենդանիները շատ հեշտությամբ կարող են վարակվել վարակված տեղերի խոտով կերակրվելիս:

Սիբիրախտի տարածման գլխավոր պատճառն այն է, վոր գյուղերում, նույնիսկ մեծ կոլտնտեսություններում, անասնապահական ապրանքային ֆերմաներում և մի շարք խորհանտեսություններում գոյություն չունեն կենդանիների հատուկ գերեզմանոցներ: Գյուղերում ընդհանրապես սատկած կենդանիները դիակները խորը չեն թաղում և կամ բուրոսվին չեն թաղում. հաճախ կաշին քերթում են և դիակը գցում են դաշտը կամ շների առաջ: Այդ դեպքում, յեթե կենդանին սիբիրախտից է սատկել, այն հողը, վորտեղ գտնվում է դիակը, վարակվում է սիբիրախտի սպորներով և տարիներով վարակման աղբյուր է դառնում:

Սակայն սիբիրախտի վարակը միայն այնտեղ չի մնում. գիշատիչ թռչունները, շները, գայլերն ու աղվեսները այդ դիակի մասերը

ցրվում են և այդպիսով վարակը տարածում են ամեն կողմ:

Սիբիրախտի սպորներով վարակված արոտավայրերը յերկար ժամանակ վտանգավոր են: Յուրտն ու սառնամանիքը, հեղեղումներն ու նույնիսկ կիզիչ շոգն անգոր են ամբողջապես վռնչացնել սիբիրախտի սպորները: Ընդհակառակը, հեղեղները, գարնանային և աշնանային յեղանակներին, ծածկելով վարակված արոտավայրերն ու դաշտերը՝ իրենց տիզմի հետ միասին սիբիրախտի սպորներն ել տարածում են ամեն կողմ և այսպիսով վարակում են սիբիրախտից մինչև այդ ազատ յեղած արոտավայրերն ու դաշտերը:

Մինչդեռ, յեթե սիբիրախտից սատկած կենդանիների դիակն առանց կաշին քերթելու թաղում են խորը, հատուկ անասնագերեզմանոցներում, այդ դեպքում մարմնի մեջ գտնվող սիբիրախտի մանրենները հնարավորություն չեն ունենում սպորներ տալու և 3—4 որվա ընթացքում վոչնչանում են: Սակայն, այնուամենայնիվ, կենդանու բերնից, քթից և հետույքից հոսած արյունախառն հեղուկի թափված տեղերում սիբիրախտի սպորներ մնում են և դրանց կարելի յե վռնչացնել արտահանման միջոցով:

Յեթե սիբիրախտից սատկած կենդանու կա-

չին ֆերձում ե, կաշին նույնպես կարող ե վարակի տարածման պատճառ հանդիսանալ. նախ՝ կաշին քերթողը ինքը կարող ե վարակվել քերթելու ժամանակ, յերկրորդ՝ յերբ կաշին չորացնելու համար կախում են մարագում կամ փրուում են, կաշին վարակում ե գարմանը, խոտը և այլն:

Կենդանիները սիբիրախտով կարող են վարակվել նաև իրենց կաշվի միջոցով: Կենդանու կաշվի վրա գտնվող վերքերի, քերծվածքների և նույնիսկ ամենամանր, անտեսանելի ճաքվածքների միջոցով սիբիրախտի սպորները կամ մանրէները կարող են մտնել կենդանու մարմնի մեջ: Այս ձևով կենդանիները կարող են վարակվել վարակված կերի, ջրի, գոմերում գտնվող վարակված իրերի, հիվանդ կենդանիներին խնամող մարդկանց շորերի և այլնի միջոցով: Վարակը կարող են փոխադրել նաև ճանձերն ու բուռերը:

Յեզ վերջապես կենդանիները սիբիրախտով կարող են վարակվել նաև քթածակերի միջոցով, այսինքն՝ սիբիրախտի սպորներով վարակված փոշին շնչելով:

Սիբիրախտ հիվանդութունը կարող ե պատահել տարվա բոլոր յեղանակներին, սակայն գրեթավորապես ուժեղանում ե ամռանը, վորովհետև ամռանը կենդանիները գտնվում են արտա-

վայրերում, և յեթե արտավայրը սիբիրախտով վարակված ե, այնտեղ արածող կենդանիները հեշտությամբ կարող են վարակվել:

Ամառվա յեղանակը խիստ նպաստավոր ե սիբիրախտի մանրէների և սպորների զարգացման ու տարածման համար: Այդ յեղանակին շատանում են ամեն տեսակի կծող և խայթող միջատները, վորոնք նպաստում են վարակի տարածմանը:

Սիբիրախտը համարյա ամեն տարի կրկնվում ե վարակված վայրերում, վորովհետև մի անգամ վարակված արոտներն ու դաշտերը սիբիրախտի տարածման մշտական աղբյուրներ են հանդիսանում: Հայաստանում կան մի քանի շրջաններ, վորտեղ այդ հիվանդությունը տարեց տարի կրկնվում ե, մանավանդ մի քանի գյուղերում: Որինակ, Ստեփանավանի շրջանում Շահնազար գյուղում, Թալինի շրջանում Ակիս և Գյալթո գյուղերը, Արթիկի շրջանում Ղազանչի և Փանիկ գյուղերը, Մարտունու շրջանում Գյոլ գյուղը, Վեդիի շրջանում Դավալու և Ռեհանլու գյուղերը և այլն: Իսկ սիբիրախտի յեղակի դեպքեր նկատվում են ամեն տարի բաղամաթիվ գյուղերում:

ՎՈ՞Ր ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՆ ԵՆ ՍԻԲԻՐԱՍԽՏՈՎ
ՀԻՎԱՆԴԱՆՈՒՄ

Սիբիրախտով կարող են հիվանդանալ բոլոր տեսակի ընտանի կենդանիները. սիբիրախտով հի-

վանդանում են նաև մարդիկ, սակայն ընդհանրապես սիրբրախտով ամենից շատ հիվանդանում են վոչխարները, հետո յեզներն ու խոշոր յեղջերավոր անասունները: Խոզերը նույնպես հիվանդանում են, բայց համեմատաբար ավելի քիչ: Նկատված է, վոր միևնույն տեսակի կենդանիների վորոշ ցեղին պատկանողները կարող են ավելի շատ վարակվել սիրբրախտով, իսկ մի ուրիշ ցեղին պատկանողները՝ ավելի քիչ: Կենդանիների տարիքը նույնպես վորոշ դեր է կատարում: մատղաշներն ավելի թեթև են հիվանդանում, քան մեծահասակները: Ապրուստի, ինամբի և կլիմայական պայմանները նույնպես ազդում են: քաղցը, հոգնածությունը, ցուրտն ու շոգը կենդանիներին ավելի շուտ են տրամադրում հիվանդանալու: Մարսողական գործարանների հիվանդությունները նմանապես նպաստում են կենդանիների ավելի հեշտությունը վարակվելուն: Սիրբրախտով մի անգամ հիվանդացած և առողջացած կենդանին, առհասարակ, այդ հիվանդության դեմ յերկարատև վարակամբժու մ (իմունիտետ) է ձեռք բերում, այսինքն՝ նա հետագայում յերկար ժամանակ, մոտ մի տարի, այլևս սիրբրախտով չի վարակվում:

ՍԻՐԻԱԽՏ ՀԻՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆՃԱՆՆԵՐԸ

Կենդանին սիրբրախտով վարակվելուց անմիջապես հետո չի հիվանդանում: անցնում է

2-3-4 օր, հազվադեպ դեպքերում մինչև 10 օր, վորից հետո հիվանդությունը նշաններն ըսկսում են յերևալ: Վաշակվելուց մինչև հիվանդության յերևալն անցնող այդ ժամանակաշրջանը կոչվում է հիվանդության քազուն օրջան: Այս թազուն շրջանը բոլոր վարակիչ հիվանդություններն ել ունեն և այդ շրջանն անցնելուց հետո միայն սկսում են յերևալ հիվանդության նշանները:

Վորոնք են սիրբրախտի նշանները.—

Սիրբրախտի նշաններն են: կենդանին լինում է թույլ, տիտուր, ուժասպառ, շնչում է արագարաբ, աչքերի և քթածակերի լորձաթաղանթները կարմրում են, մարմնի շերմաստիճանը բարձրանում է: Առողջ կենդանիների շերմաստիճանը լինում է 37,5—39,5 աստիճան (Ցելս.), մինչդեռ հիվանդների շերմաստիճանը 40 աստիճանից պակաս չի լինում, յերբեմն բարձրանում է մինչև 42 աստիճան: Այդ ժամանակ սիրբրախտի մանրեններն սկսում են յերևան գալ արյան մեջ և արազորեն բազմանալով տարածվում են մարմնի բոլոր մասերում: Յեթե այդ արյունից մի կաթիլ առողջ կենդանու կազմի օսկ արսկվի կամ մարդու ձևոտերի վրա գտնվող մի փեծվածփի ֆսվի, թե՛ կենդանին յեմ թե՛ մարդն անխուսափելիորեն կվարակվեն սիրբրախտով:

Սիբիրախոս հիվանդութիւննը շատ կարճ տևողութիւնն ունի: Շատ հաճախ, նույնիսկ հիվանդութիւննը դեռ չնկատված, կենդանին, վորն ըստ յերևույթին առողջ է յերևում, հանկարծ ընկնում է ջղաձգութիւնների մեջ, խիթի (սանջուշի) նշաններ է ցույց տալիս, սկսում է խոխոացնել, քթից և բերնից այրունախտոն փրփուռ է գալիս, հետանցքից արյուն է հոսում և կարճ ժամանակվա ընթացքում կենդանին սատկում է: Սիբիրախոսից սատկած կենդանու փորըն արագ կերպով ուռչում է: Յեթե կենդանու փորը բացվի, նկատվում է, վոր փայծաղը (դալաղը) խիստ մեծացել է. դրա համար ել, ինչպես սկզբում ասացինք, դյուղացիներն առում են, վոր կենդանին դալաղ է յեղել և այդ հանգամանքը վերագրում են սառը ջուր խմելուն, վորն, ի հարկե, սխալ է: Սառը ջուր խմելուց կենդանու փայծաղը յերբեք չի ուռչի:

Սիբիրախոսի նշաններից մեկն էլ այն է, վոր կենդանու արյունը կպրի նման սեփացած է լինում և յերբեք չի մակարդվում (չի լյարդանում):

Սիբիրախոսով հիվանդ կենդանին սկզբում փորկապութիւնն է ունենում, վորը հետո փոխվում է լուծի, վոր յերբեմն լինում է այրունախտոն: Կթու կենդանիների կաթը կտրվում է:

Յերբեմն հիվանդութիւննը կարող է 2—3 օր և ավելի տևել: Այդ գեպքում կենդանու մարմնի զանազան մասերի վրա, գլխավորապես վզի, կրծքի, փորի, ամորձիքների (ձվաների) կամ կուրծի վրա ուռուցքներ են գոյանում: Այդ ուռուցքները նախապես տաք են լինում, իսկ հետո սառում են և խմորի նման կակղում, յերբեմն ել լինում են կարծր: Ուռուցքներին ձեռք տալիս չեն խշխշում, դրանով էլ այս հիվանդութիւննը տարբերվում է խշխշուկ կոչված հիվանդութիւնից: Հիվանդութիւնն այս ձևերը դյուղացիները յաման են անվանում:

Ինչպես ասացինք, հիվանդութիւննը շատ կարճ է տևում, մի քանի ժամ. սակայն յերբեմն էլ կարող է 2—5 օր տևել: Սիբիրախոսից հիվանդացած կենդանիներից աստիճան էն ազատվում, իսկ յեթե հիվանդութիւնն յերկար է տևում, կենդանին յերբեմն կարող է առողջանալ:

Խոզերի սիբիրախոսն առանձնահատուկ նշաններ ունի: Նրանց ստորին ծնոտի տակ, բլի տակի կաշին կարմրում է և այնտեղ կակղուղ ուռուցք է գոյանում, այդ պատճառով խոզերը դժվարութիւմբ են կուլ տալիս կերը: Բզի տակից այդ ուռուցքը կարող է տարածվել նաև յերեսի վրա: Այդ ուռուցքի հետևանքով անասունի շնչառութիւննը դժվարանում է և նա վերջի վերջո խեղդամահ է լինում:

ԿԱՐԵԼԻ՞ ՅԵ ԲԺՇԿԵԼ ՄԻՔԻՐԱԽՈՏՐ

Սիբիրախառով հիվանդ կենդանին, մանավանդ յեթե հիվանդութիւնը նոր եւ սկսել, կարելի յե բժշկել հատուկ պատրաստված հակասիբիրախտային շիջուկով:

Հակասիբիրախտային շիջուկը պատրաստվում է նախապես սիբիրախառով հիվանդացած եւ առողջացած կենդանիների արյունից: Այդպիսի կենդանիների արյան մեջ գոյանում է սիբիրախտի հակաթույն, վորը վոչնչացնում է սիբիրախտի մանրէներին, և այդ արյունից պատրաստված շիջուկը—յեթե սրսկվի սիբիրախառով հիվանդ կենդանու կաշվի տակ, կենդանին կարող է առողջանալ:

Յեթե սիբիրախտի ուռուցքներ են գոյացած լինում, այդ ուռուցքները կարելի յե խաւել (դաղել) և կամ կտրել ու ախտահանիչ նյութերով լվանալ: Սակայն վերոհիշյալ գործողութիւնը խիստ վտանգավոր է, վորովհետև վերքերից հոսող այրունը կամ ուռուցքից դուրս թափված հյուսթերը կարող են հիվանդութիւն տարածման պատճառ դառնալ, վորի համար միշտ պետք է դիմել անաւնաբուժին:

Սակայն սիբիրախտի բժշկութիւնը կորցնում է իր նշանակութիւնը, վորովհետև հաճախ

լիվանդութիւնը շատ կարճատև է և մինչև հիվանդին ոգնութիւն հասցնելը, նա սատկում է: Այս պատճառով ել անհրաժեշտ է ձեռք առնել այն բոլոր նախազգուշական միջոցները, վորոնք հնարավորութիւն են տալիս կենդանիների վարակման առաջն առնել: Այս խնդիրը վերաբերում է վոչ միայն սիբիրախտին, այլ նաև բոլոր տեսակի հիվանդութիւններին, վորովհետև առհասարակ ավելի հեշտ է անասունի հիվանդանալու առաջն առնել, քան թե նրան բժշկել:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՄԻՔԻՐԱԽՈՏՐՈՎ ՀԻՎԱՆԳԱՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Ինչպես տեսանք, սիբիրախտի սպորները խիստ դիմացկուն են և յերկար ժամանակ կարող են հողի մեջ ապրել: Հետեաբար մեր բոլոր միջոցառումները պետք է ուղղված լինեն այդ սպորների դեմ, այսինքն՝ պետք է աշխատել, վորպեսզի հողը չվարակվի սիբիրախտի սպորներով, իսկ վարակված դեպքերում պետք է աշխատել այդ վարակը վոչնչացնել:

Սիբիրախտի դեմ հաջող պայքար տանելու համար մեր միջոցները պետք է կրեն հետադուտական և սխտեմատիկ բնույթ: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել սիբիրախտի տարածման բոլոր մի-

Նոցները և ըստ այնմ կազմակերպել նրա դեմ պայքարի միջոցառումները:

Վորճնք են այդ պայքարի միջոցառումները.

1. Անկախ նրանից, թե տվյալ վայրում սիրիրախտ գոյութիւն ունի թե վոչ, յուրաքանչյուր գյուղխորհուրդ, խորհանտեսութիւն կամ կոլտնտեսութիւն իրեն յենթակա հողամասը, արոտներն ու ջրարբները (ջրելատեղերը) պէտք է կանոնավոր կերպով մաքրի ամեն տեսակի դիակներէից ու նրանց մնացորդներէից, վոսկորներէից և այլն, մանավանդ գարնանն անասուններին արոտավայր ուղարկելուց առաջ:

Կանոնավորել հավաքած դիակների փոխադրումը, վորի համար յուրաքանչյուր քաղաք, գյուղ, կոլտնտեսութիւն, ապրանքային ֆերմա կամ խորհանտեսութիւն պիտի ունենա հատուկ սայլ, մեջը ցինկով պատած և դիակները պիտի փոխադրվեն միայն այդպիսի սայլով:

2. Պարբերաբար պէտք է մաքրել և կարգի բերել անասունների ջրարբները:

3. Յուրաքանչյուր քաղաք, խորհանտեսութիւն, կոլտնտեսութիւն, ապրանքային ֆերմա պէտք է առանձնացնի գյուղից հեռու հատուկ հողամաս անասնագերեզմանոցի համար և հետևի, վորպեսզի միայն այնտեղ թաղվեն սատկած անասունները:

Անասնագերեզմանոցի տեղը պէտք է վորոշել հատուկ հանձնաժողովի միջոցով՝ անասնաբուժական կազմի մասնակցութեամբ:

Վերոհիշյալ միջոցառումները պէտք է ձեռք առնվեն անպայման և ամեն տեղ, առանց նկատի ունենալու թե տվյալ վայրը սիրիրախտով վարակված է, թե վոչ:

Իսկ այն վայրերում, վորտեղ սիրիրախտ հիվանդութիւնը պարբերաբար նկատվում է, բացի վերոհիշյալներից, պէտք է ձեռք առնել նաև հետևյալ միջոցները:

1. Չորացնել վարակված վայրում գտնվող ճահճային հողամասերը, արոտավայրերը, խոտհարքներն ու արոտները.

2. Հատուկ ջրամբարներ, ջրհորներ պատրաստել անասուններին ջրելու համար և փակել վարակված ջրամբարներն ու ջրհորները.

3. Սխտահանել վարակված շինութիւններն ու գոմերը.

4. Յեթե կան այնպիսի տեղեր, վորտեղ թաղված են սիրիրախտից սատկած անասուններ, այդպիսի տեղերը պէտք է ցանկապատել և խրատիվ արգելել անասունների մուտքը.

5. Բացի վերոհիշյալներից, այն վայրերում, վորտեղ հաճախակի սիրիրախտ է պատահում, անասուններին կարելի յե պատվաստել նախազգուշական նպատակով:

ԻՆՉ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԿԻՐՍՈՒՆԷԼ ՍԻՔԻՐԱՍՑ ՀԱՅՏՆԱ- ԲԵՐՎԵԼՈՒ ԴԵՊՔՈՒՄ

Սիբիրախա հիվանդութեան մասին կարելի չե կասկածել ամեն անգամ, յերբ անասունները հանկարծակի առանց վորևե հայտնի պատճառի սատկում են, կամ անասունները հիվանդանում են ու միաժամանակ նրանց մարմնի վրա արագորեն մեծացող տաք ուռուցք ե գոյանում, և կամ անասունը խեթի (սանջուլի) նշաններ ե ցույց տալիս ու թրիքը լինում ե արնախառն:

Քոյոր նման դեպքերում անասնատերը, գյուղխորհուրդը, խորհանտեսութեան կամ կուլտընտեսութեան վարչութիւնն իսկույն պետք ե հայտնի ամենամոտիկ անասնաբուժին կամ ուղղակի շրջանային հողային բաժնին, սակայն դրա հետ զուգընթաց պետք ե ձեռք առնել հետևյալ միջոցները.

1. Հեռացնել առողջ անասուններին հիվանդների մոտից և պահել առանձին տեղ, հիվանդներին մեկուսացնել.

2. Խնամքով մաքրել այն շինութիւնները, վորտեղ գտնվել են հիվանդ անասուններ, իսկ հիվանդների հետ շփման մեջ յեղած առարկաները պետք ե ախտահանել նոր պատրաստված մոխրաջրի լուծույթով կամ կրային լուծույթով. Հիվանդ անասունների տակ գտնված աղբը

և հողի վերին շերտն այրել տեղում կամ մոտիկ վայրում, անշուշտ զգուշանալով հրդեհ առաջացնելուց.

3. Չքերթել սատկած անասունի կաշին, այլ դիակը պահել մինչև անասնաբուժի գալը.

4. Պետք ե արգելել մարդկանց կամ անասունների մուտքը հիվանդ անասունների գտնված տեղը.

5. Անասնաբուժի գալուց և հիվանդութիւնը վորոշելուց հետո դիակը՝ կաշվով միասին, սունվազն յերկու մետր խորութեամբ թաղել անասնագէղեգմանոցում:

Հիվանդութիւնը վորոշելուց հետո անասնաբուժը, նայած հիվանդութեան տարածման աստիճանին, տվյալ վայրը հայտարարում ե անապահով և դրվում ե կարանսին (արգելանք), վորի ընթացքում արգելվում ե առանց անասնաբուժի ֆույլսվոյթյան անատուն մորթել, ստիկած անատունի կաշին ֆերթել, այլ տեղեր անատուն սանել, անասնակեր կամ անասնահումույթ (կաշի, մորթի, բուրբ, մազ, յեղջուր, ամբակ, վոսկոր և այլն). ինչպես նայել կար յեվ այլ կարճամրեք տեղափոխել:

Գրսից այդ վայրն անատուն բերելն արգելվում ե:

Արգելվում ե նայել անատունների ընդհա-

նուր ջբարբը յեվ արածեցնելը: Հիվանդ անասունների կարբ չի բուլլասրվում գործածել, իսկ առողջ անասունների կաթը կարելի յե գործածել, այն ել միայն յեփած վիճակում:

Կարանտինան վերացվում է միայն այն ժամանակ, յերբ 15 որվա ընթացքում վոչ մի հիվանդանալու կամ սատկելու դեպք չի լինում և բոլոր վարակված վայրերը յենթարկվում են արտահանման:

ՀԱԿԱՍԻՐԻՐԱԽՏԱՅԻՆ ՊԱՏՎԱՍՏՈՒՄՆԵՐԸ

Անասունների սիբիրախտով վարակվելու առաջն առնելու նպատակով կատարվում են հակասիբիրախտային պատվաստումներ:

Պատվաստված անասունները, նայած պատվաստման մեթոդին, յերկար կամ կարճ ժամանակով ազատվում են սիբիրախտով վարակվելու վտանգից, այսինքն՝ անասուններն ստանում են վարակամերժում (իմունիտետ):

Յերկարատե վարակամերժում ստանալու նպատակով անասունները պատվաստում են այսպես կոչված «սիմուլտան» յեղանակով: Ինչպես ասել ենք, սիբիրախտից մեկ անգամ հիվանդացած և առողջացած անասունը յերկարատե վարակամերժում է ստանում: «Սիմուլտան» կոչված յեղանակով պատվաստումների նպատակն էլ հենց

այն է, վոր անասուններն արհեստական ձևով հիվանդանան ու առողջանան, վորպեսզի յերկարատե վարակամերժում (իմունիտետ) ստանան:

«Սիմուլտան» յեղանակով պատվաստում կատարելու համար գործ է ածվում սիբիրախտի թուլացրած մանրեններից պատրաստված վակցին և հակասիբիրախտային շիջուկ, վորոնք սրբակվում են անասունի կաշվի տակ: Վակցինը հիվանդացնում է անասուններին սիբիրախտով թեթև կերպով, իսկ հակասիբիրախտային շիջուկը, վոր բուժիչ հատկութուն ունի, թույլ չի տալիս, վոր անասունը սատկի: Հետևաբար, այս յեղանակով պատվաստված անասունը թեթև կերպով հիվանդանալով սիբիրախտով, առողջանում է և դրա շնորհիվ ստանում է յերկարատե վարակամերժում:

Հազվապես դեպքերում կարող են պատահել պատվաստումների հետևանքով սատկելու դեպքեր, այն ել շատ չնչին տոկոսով (0,5 տոկոսից վոչ ավել):

Այս յեղանակով պատվաստումները կատարվում են այնպիսի վայրերում, վորտեղ տարեց տարի նկատվում են սիբիրախտի դեպքեր:

Պատվաստումների ընթացքում առանձնապես կարևոր է հետևել, վոր անասուններին սրակվի և վակցին և հակասիբիրախտային շիջուկ, վորով-

հետև դրանցից մեկն ու մեկը չսրսկվելու դեպքում կարող են լուրջ հետևանքներ ստացվել միայն վակցին սրսկելու դեպքում, անասունը կարող է հիվանդանալ ու սատկել, յեթե միաժամանակ շիջուկ չի սրսկվել, իսկ յեթե վակցին չի սրսկվում ու միայն շիջուկ է սրսկվում, անասունն ստանում է միայն կարճատև վարակամերժում և հետագայում կարող է նորից հիվանդանալ ու սատկել: Այդպիսի թյուրիմացություններից խուսափելու համար նախ սրսկվում է հակասիբիրախտային շիջուկը անասունի վզի կաշվի տակ մի կողմից (որ. աջ կողմից), իսկ հետո սրսկվում է վակցինը, նույնպես վզի կաշվի տակ, բայց մյուս կողմից (ձախ կողմից):

Յերկարատև վարակամերժում ստանալու նրպատակով յերբեմն պատվաստում կատարվում է միայն վակցինով՝ յերկու նվազով. առաջին պատվաստումից 10—12 օր հետո կատարվում է յերկրորդ պատվաստումը: Այստեղ նույնպես անհրաժեշտ է հետևել, վորպեսզի բոլոր կենդանիներն ել անպայման պատվաստվեն թե առաջին և թե յերկրորդ անգամ, հակառակ դեպքում կարող են կորստաբեր հետևանքներ ստացվել:

Առաջին անգամ սրսկված վակցինը յերկրորդից ավելի թույլ է. առաջին պատվաստումի ժամանակ կենդանիները չեն հիվանդանում և վարակամերժ-

ժում չեն ստանում, այլ անասունների օրգանիզմը նախապատրաստվում է յերկրորդ, ավելի ուժեղ, վակցինի պատվաստման: Հետևաբար, յեթե անասունները պատվաստված են լինում միայն առաջին վակցինով, նրանք հետագայում սիբիրախտով հիվանդանալու վտանգից զերծ չեն մնում, իսկ յեթե միայն յերկրորդ վակցինով են պատվաստվում, առանց նախապես առաջին վակցինով պատվաստվելու, այդ դեպքում անասունները կարող են հիվանդանալ իսկական սիբիրախտով ու սատկել:

Պատվաստումի վերոհիշյալ յերկու յեղանակներն ել կոչվում են «ակտիվ» յեղանակ՝ վորովհետև այդ յեղանակներով կատարված պատվաստումների հետևանքով ստանում են յերկարատև վարակամերժում:

Բացի պատվաստումի ակտիվ յեղանակներից, գոյություն ունի նաև այսպես կոչված «պասսիվ» յեղանակ. այդ յեղանակի եյությունը կայանում է նրանում, վոր անասուններին սրսկվում է միայն հակասիբիրախտային շիջուկ, վորը նրանց սպաճովում է սիբիրախտով հիվանդանալու վրտանգից շատ կարճ ժամանակվա համար, այսինքն՝ անասուններին տալիս է կարճատև վարակամերժում, վորը 2—3 շաբաթից ավելի չի տկում: Այդ ժամանակամիջոցն անցնելուց հետո անա-

սունը նորից սիբիրախտով վարակվելու սպառնալիքի տակ ե գտնվում:

Այս վերջին յեղանակով պատվաստումները (պասսիվ) կատարվում են այն ժամանակ, յերբ անասունների վարակման անխուսափելի վտանգ գոյություն ունի և կամ տնտեսության մեջ արդեն սիբիրախտ ե յերևացել:

Ակտիվ յեղանակով պատվաստումի հետևանքով հիվանդացած կթու անասունների կաթը չի կարելի գործածել:

ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՍԻԲԻՐԱՆՅ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ինչպես վերևում ասացինք, սիբիրախտով հիվանդանում են բացի անասուններից նայել մարդիկ:

Սիբիրախտով վարակվում են համարյա միայն այն մարդիկ, վորոնք խնամում են սիբիրախտով հիվանդ կենդանիներին, կամ գործ են ունենում սիբիրախտից սատկած անասունների գիակի հետ և կամ շփման մեջ են գտնվում սիբիրախտով վարակված իրերի հետ:

Սիբիրախտով վարակվելու վտանգին յենթակա յեն նաև այն բանվորները, վորոնք կաշվի, բրդի, մազի վերամշակման գործարաններում են աշխատում: Կաշեգործարանների, բրդի և մազի վերամշակման գործարանների բանվոր-

ները, մուշտակագործները, բամբակագործները, կոշկակարները և այլնման արհեստով զբաղվողները կարող են սիբիրախտով վարակվել, յեթե նրանց գործածած հումուլթը (կաշին, բուրդը, մազը և այլն) սիբիրախտից սատկած անասուններից ե վերցված:

Սիբիրախտով կարող են վարակվել նաև անասնաբու ժները, սպանդանոցների բանվորները, մազավաճառները, հովիվները և այլն, վարակված անասունների կամ մսի հետ շփում ունենալու միջոցով: Մարդիկ վարակվում են նաև վարակված միս ուտելով կամ վարակված հումուլթից պատրաստված մուշտակների, տրեխների և այլնի միջոցով: Պատահել են նաև սիբիրախտով վարակվելու դեպքեր վարսավիրանոցներում՝ կեդտոտ ածելիների և վրձիների միջոցով:

Մարդիկ վարակվում են գլխավորապես իրենց կաշվի միջոցով, որինակ, սիբիրախտից վարակված անասունը մաշկելու ժամանակ բավական ե ձեռքի վրա ունենալ ամենափոքր մի քերծվածք կամ վերք՝ սիբիրախտով վարակվելու համար: ճանճերը նույնպես կարող են վարակման միջոց հանդիսանալ:

Մարդիկ կարող են վարակվել նաև ողի միջոցով, ինչպես, որինակ, բրդի գործարաններում աշխատողները կամ դյուղական բուրդ գողները:

վորոնք բուրդը թափ տալու ժամանակ սիրելի-
բախտի սպորները տարածվում են ողի մեջ և
վարակում ողը:

Միբերախտով կարելի չէ վարակվել նաև մար-
տողական գործարանների միջոցով վարակված
միս ուտելով:

Մարտողական և շնչառական գործարանների
միջոցով վարակված մարդիկ շատ դժվար են
առողջանում, իսկ կաշվի միջոցով վարակվողները,
յեթե ժամանակին ու կանոնավոր բժշկվեն,
գրեթե միշտ առողջանում են:

Կաշվի վրա սիրելիատը նկատվում է գըլ-
խավորապես ձեռքերի, յերեսի և վզի վրա: Վարակ-
ված տեղի վրա նախապես գոյանում է մուգ
կլորածև պալար՝ կարմիր յեզրերով: Աստիճանա-
բար այդ պալարի շուրջն ուռչում է և կաշին
կարմրում. հետո բարձրանում է տաքությունը:
Ուռուցքն աստիճանաբար տարածվում է, վա-
րակն անցնում է արյան մեջ և մարդը մահա-
նում է:

Միբերախտի պալարը յեթե ժամանակին
խարվի (զաղվի), կարելի չէ ընդհանուր վարակ-
ման առաջն առնել:

Ներկայումս մեծ հաջողությամբ գործ է
ածվում նաև հակաժանտախտային շիջուկը մարդ-
կանց վերաբերյալ: Այդ շիջուկը սրսկելով հիվանդ

մարդու մաշկի տակ՝ հիվանդության առաջն
առնվում է:

Միբերախտ հիվանդությունից մարդկանց
մահանալու առաջն առնելը, ինչպես տեսանք,
հնարավոր է: Դրա համար անհրաժեշտ է, սիրելի-
բախտի փոքրիկ կասկած լինելու դեպքում, իս-
կույն և յեթ դիմել բժշկի, վորը ցույց կտա
համապատասխան բուժոգնություն:

Միբերախտը մեր անասնապահության զար-
գացման վտանգավոր թշնամիներից մեկն է:
Նրա դեմ պայքարը դժվարանում է գլխավորա-
պես այն պատճառով, վոր դեռ ևս մեր կոլտըն-
տեսական մասսան, աշխատավոր գյուղացիու-
թյունը չեն գիտակցում նրա լուրջ նշանակու-
թյունը և չեն աջակցում այդ հիվանդությունն
խապտ վերացնելու համար: Ընդհակառակը, շատ
հաճախ, անգիտակցաբար, իրենք են պատճառ
գառնում հիվանդության տարածմանը:

Մինչդեռ անասնապահության զարգացման
հաջողության նախապայմաններից մեկը վարա-
կիչ հիվանդություններից բուժումն է, վորից ամե-
նից վտանգավորը թե մարդկանց և թե անասուն-
ների համար հանդիսանում է սիրելիախտը:

Միբերախտի դեմ կարելի չէ պայքարել. կա-
րելի չէ նրա պատճառած վնասները հասցնել նվա-
զագույնի, սակայն դա առանց կազմակերպված

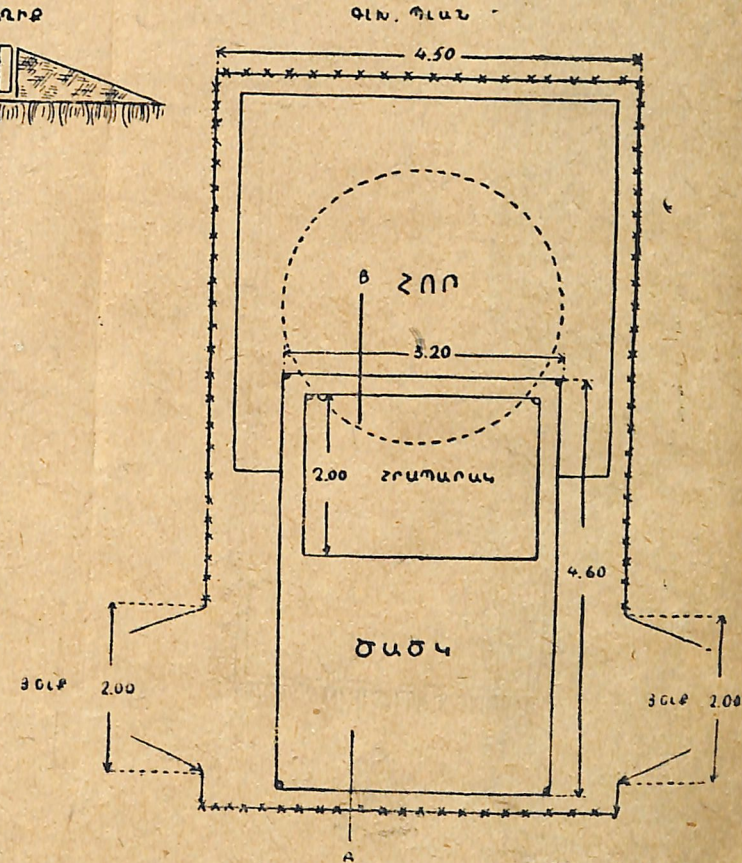
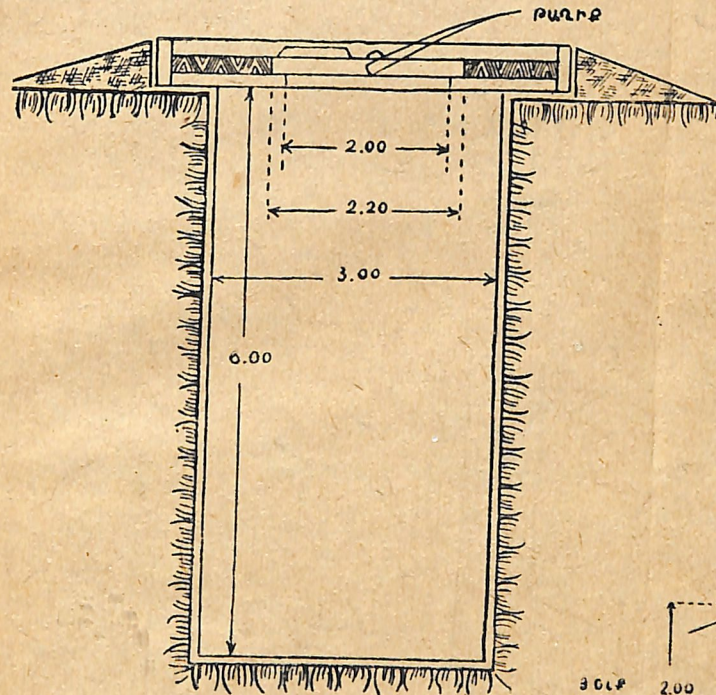
աշխատավորութեան ակտիվ մասնակցութեան հնարավոր չե:

Այստեղ գլխավորը վոչ թե բուժական միջոցառումներն են, այլ նախազգուշական միջոցառումները—անասնագերեզմանոցների կառուցումը, դիակների թաղումը, կարանտինային միջոցները և այլն, վոբի համար անհրաժեշտ է աշխատավորութեան ակտիվ գիտակից մասնակցութիւնը:

Կենսագործելով բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, ձեռք-ձեռքի տված անասնաբուժական կազմի հետ և նրա ցուցումներով ել ավելի պետք է ուժեղացնել մեր պայքարը, վերացնելով սոցիալիստական անասնապահութեան արգելակող բոլոր վարակիչ հիվանդութիւնները, վորոնց թրվում և սիբիրախտը:

ՊՈՒՆ. № _____

ԱՆԱՍՈՐՆԵՐԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԳՐԱԸ
ЦЕНА 30 4.
К.

405

Арм.

2-33143

Р. АРМЕНИЯ

СИБИРСКАЯ ЯЗВА

Сельхозгиз

1934

Эривань

« Ազգային գրադարան

NL0267685

67 19

	Арм
	2-3314 _a